

Bárdos István

Emlékezés Babits Mihály és Esztergom kapcsolatára¹

Esztergom a XIX. század második felétől a XX. század közepéig mágnesként vonzotta a társadalom és történettudományok művelőit. A tudományos élethez hasonlóan a képzőművészet számos jeles képviselője is gazdagította a város szellemi életét. Az első, 1899-ben rendezett városi tárlatot 1905-ben követte a második. Ezen tünt fel többek között az akkor Ipolyságon gyakor-nokoskodó Einczinger Ferenc mellett Bayer Ágoston (Bajor Ágost).

Ebbe a szellemi közegbe érkezett meg és vett házat az Előhegyen 1924-ben Babits Mihály és felesége, Tanner Ilona, aki költőként Török Sophie néven vonult be a magyar lírikusok sorába. Az esztergomi barátok segítségével megvásárolt és kicsinosított „nyári lak” első vendégei Féja Géza író, Bányai Kornél költő, az Esztergom-tábori polgári iskola tanárai, Típarý Dezső, az 1923–1925 között Esztergom-ban élő festőművész, Markos Gyula² pap, író, szerkesztő, a nagy port felvert „Az Ur szava magyar volt” című mű szerzője. Továbbá az egykori esztergomi prepa, a Nyugat szerzői közé tartozó író, költő, színikritikus, szerkesztő Kárpáti Aurél, Sárközi György költő, szerkesztő, Esztergomból pedig Dedek Crescens Lajos római katolikus pap, prépost-kanonok, történetíró, egyháztörténész, Einczinger Ferenc, és az Olajos család voltak.

Amikor az 1925-ben megjelent „Esztergomi riport”-ot írta, Einczinger Ferenc-től és a fentebb említett baráti társaság tagjaitól már hallhatott valamit a lassan szerveződő Balassa Bálint Társaságról, melynek később tiszteletbeli tagja lett.

Érdeemes felidézniünk az Előhegy-lakónak a telepessége során szerzett tapasztalatait összegző írásának néhány gondolatát:

„Úgy járom most a várost, mint az újság-író, aki riportra tölti elméje töltőtollát, s lélek helyett egy fehér papírt tart a világ elé: ír rá, világ, mi újság Esztergomban!” Felidézi a Várhegy, a Bazilika pompáját, és a Szent Tamás-hegyen épült szegényes viskókat. Az ősnymort és a gazdagság fényét. A művészek jelenlétét, a lehetőséget, a Jaschik Álmos³ által tervezett művésztelepet, amely Siena, Firenze, Róma, Nürnberg, München rangjára emelheti a várost. „Festőkkel találkozom az utcákon; írók nyaralnak itt, mint Szini Gyula s más is; a helyi lapokban irodalmi polémikák folynak, s este a kávéházban Bányai Kornél, a kiváló fiatal költő üdvözl, aki itt tanárokodik. A múlt lelkét beitta ez a föld, s talán majd táplálni fogja vele, fiatal festőkön s költőkön keresztül, a jövő lelkét is: erre harsanjatok, esztergomi tósztok!”

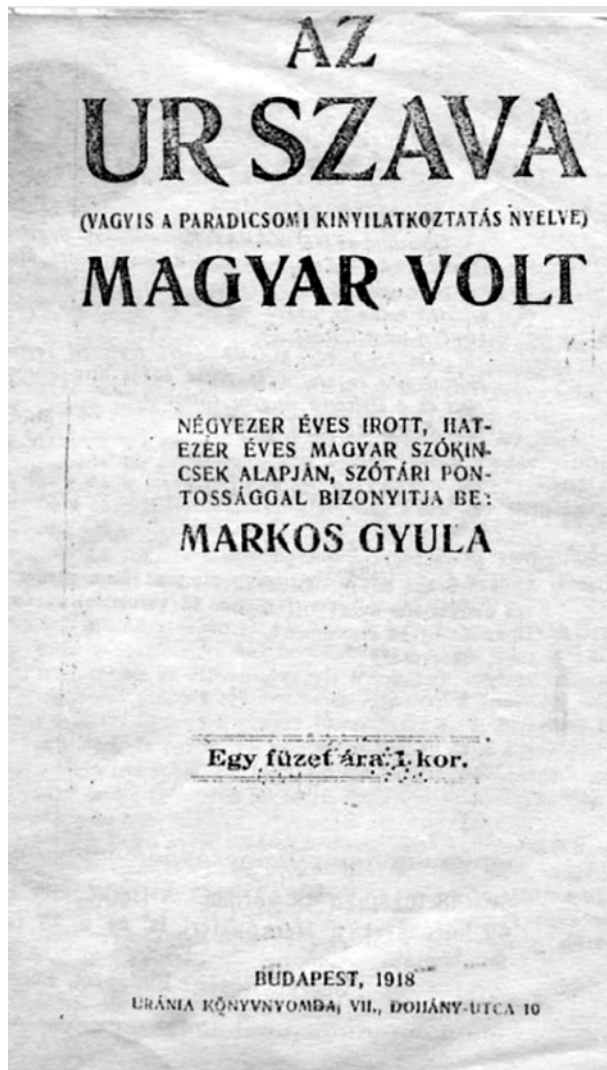
A szellemi otthonul számbajöhető Balassa Bálint Irodalmi és Művészeti Társaság 1926. április 15-én, a Deák Ferenc utca 2. szám alatt működő Községi Reáliskola (ma a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Levéltára) tanári szobájában alakult meg huszonhárom jeles értelmiségi részvételével.

Irodalmi szakosztályának szervezésében Császár Elemér nyugalmazott egyetemi tanár jeleskedett, aki a programok sorában elsőként „Költészetünk új irányai”-ról tartott előadást. Őt a sorban Bányai

Kornél Balassi Bálintról majd Féja Géza követte az Ady-kérdésről tartott, meglehetősen vihart kavarázó előadásával.

A sikerekben és viharokban egyaránt gazdag 1927-es évet Rosta József „Babits Mihály írói arcképe” című előadása zárta. Ezt először a Társaság életében Babits Mihály is megtisztelte jelenlétével.

A következő 1928-as esztendő nagyszabású Balassi-ünnepéllal zárta a társaság. Ezen Leopold Antal prelátus kanonok Balassa Bálintról és az esztergomi szentszék előtt lezajlott házassági

Markos Gyula: Az Úr szava magyar volt. Budapest, 1918, Uránia könyvnyomda. Címlap

Nagyságos

Babits Mihály úrnak

Ngs Urunk! Budapest

A Balassa Bálint Irodalmi és Művészeti Társaság f. évi december hó 9-én ~~lefolyt~~ Balassa Emlékünnepélyen megtartott nagyértékű felolvasásáért, – amely az emlékünnepegy fénypontja volt – fogadjon Nagyságodnak Társaságunk nevében ezennel őszinte köszönetet mondunk. Midőn a közelgő ünnepekre legőszintébb jókívánatainkat küldjük, kérjük Ngodat, hogy Társaságunkat nagybecsű érdeklődésében és jóindulatában továbbra is megtartani kegyelmezze. Fogadja Ngod kiváló tiszteletünk őszinte nyilvánítását. Esztergom, 1928. dec. 16. elnök

Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltárának Balassa Bálint Társaság anyaga. A Balassa Bálint Társaság elnöke és főtítkára megköszöni Babits Mihálynak a Balassa-ünnepségen tartott előadását.

perének történetéről beszélt. Őt követte Babits Mihály, aki Balassa Bálint költészetéről írt tanulmányának felolvasásával tartotta meg székfoglalóját. Ezt a tanulmányt, vagy annak kéziratát sajnos ez idáig nem találták meg a költő életművének kutatói.

A költő közreműködését Lepold Antal, a Balassa Bálint Társaság elnöke és Homor Imre, a társaság főtítkára az alábbi levéllel köszönte meg:

„Nagyságos Babits Mihály úrnak

BUDAPEST

Ngs Urunk!

A Balassa Bálint Irodalmi és Művészeti Társaság f. évi december hó 9-én lefolyt Balassa Emlékünnepélyen megtartott nagyértékű felolvasásáért, – amely az emlékünnepegy fénypontja volt – Nagyságodnak Társaságunk nevében ezennel őszinte köszönetet mondunk.

Midőn a közelgő ünnepekre legőszintébb jókívánatainkat küldjük, kérjük Ngodat, hogy Társaságunkat nagybecsű érdeklődésében és jóindulatában továbbra is megtartani kegyelmezze

Fogadja Ngod kiváló tiszteletünk őszinte nyilvánítását.

Esztergom, 1928. dec. 16.

elnök

főtítkár⁴

Az év utolsó választmányi ülésén jelentették be, hogy Féja Géza után Bányai Kornél is elköltözött Esztergomból.

Ezzel lezárult a Társaság működésének első szakasza, melyben a vezető szerepet a Szépirodalmi és a Művészeti Szakosztály játszotta. Munkájuk eredményességét, az említettekén túl, az is bizonyítja, hogy működésük idején Bányai Kornéltól kilenc verset, egy költői prózát és egy tanulmányvázlatot, Féja Gézától egy verset és egy Adyval kapcsolatos írást, Babits Mihálytól pedig egy verset közöltek a helyi lapok.

A Társaság Bányai Kornél és Féja Géza helyett Babits Mihállal kívánta betölteni. E közeledés apró jele volt az a távirat, melyben a költőnek, aki Bartók Bélával együtt vette át Párizsban a Francia Becsületrendet, kitüntetésé alkalmából gratuláltak. A kedves sorokat Babits Mihály eként köszönte meg:

„Igen Tisztelt Elnökség!

Hálásan köszönöm a szíves és meleg üdvözlő sorokat, melyeket a Balassa Bálint Társaság választmányi ülésének határozatáról február 24-i kelettel hozzám intézni méltóztatott, s a jókívánásokat, melyekkel elhalmozott. Kedves ez az üdvözlés, mert kedves városból jó, és értékes, mert az a Társaság küldi, mely annyi lelkesedéssel és kitartással szolgálja Esztergom végvárában a magyar irodalom és művészet ügyét, melynek magam is szerény munkása vagyok. Még egyszer köszöni szíves soraikat s az érzést, amiből fakadtak, s ígéri, hogy a Társaság céljaihoz mindig hű marad

Budapest, 1931. március 1.

Babits Mihály⁵

A város szintén meleg hangú levélben gratulált Babits Mihálynak, aki azt a következőképpen nyugtázta:

„Igen tisztelt Polgármester Úr!

Mélységes és hálás örömmel olvastam az ós város közönsége és tisztikara nevében írt meleg és szárnyaló sorait.

Ez az üdvözlés meghat és megtisztel.

A francia kormány kitüntetését én nem úgy fogtam föl, mint az én személyemnek szóló jutalmat. Csupán a magyar irodalom magasrendűségének és európaiságának hivatalos elismerését láttam benne, egy nagy nemzet részéről, mely kontinensünk kultúrájának századok óta élén halad.

Nem enyém a dicsőség! Én csak szerény örököse és képviselője vagyok a magyar irodalom kincses hagyományainak, melyek közül nem egy épen Esztergom nevéhez fűződik. Hisz ez a név válhatlanul összeforrott keresztény kultúránk megalapítójának s irodalmunk első nagy költőjének emlékével!

Annál megindultabb érzést ébreszt bennem Esztergom város üdvözlete. Még ha nem gondolok is a kedves Előhegyre, melyhez annyi személyes kötelék kapcsolta éveimet!

De az ősi város szavai épen ezeket a kedves és intim kapcsolatokat idézik. Mily öröm éreznem,

Tekintetes Elnökség!

Kelcians köszönöm a nagyérdemű Társaság
tagjai közé történő megtisztelő beválasztásomat.

Örömmel vállalom, hogy szerény munkásságomat
a Társaság szolgálatába állítsam, s igyekszem
annak hasznos tagjává válni.

Hálásan a tekintetes Elnökségnek
kiváló tisztelettel
Török Sophie

Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltára, Balassa Bálint Társaság anyaga. Török Sophie köszönő levele a Balassa Bálint Társaság rendes tagjai közé való meghívásáért

hogyan választott otthonom szívesen lát s meleg vendégszeretettel tárja ki előttem kapuit! S milyen jó alkalom köszönetmondásra – mert jól esik egyszer megköszönni a munka és pihenés legáldottabb lehetőségeit, mindazt, amit évek sora óta Esztergom jelentett számomra!

Azt a nyugalmat és szépséget, amely az Előhegy lejtőjén körülvesz, a színek és emlékek nagyszerű panorámáját, mely onnan elem nyílik, az elvonultság örömét, amely még sem magány, hanem eleven közösség a természettel és várossal.

Kérem, méltóztassék Esztergom nemes tisztikarának és közönségének tolmácsolni mély hálaamat azért a nagy melegségért, mellyel a munkájához nyugalmat kereső magyar író fogadta, s mely valóban méltó az ős város nagyszerű kulturális tradícióihoz; s meggyőződve lenni arról a hűségéről és szeretetről, mely a dús-emlékű Strigonium gyönyörű dombjaihoz fogynak hatatlanul visszavon.

Evvel a hűséggel és szeretettel maradok még egyszer köszönve a megható jókívánságokat,
Budapest, 1931. márcz. 1.

Babits Mihály⁷⁶

Ekkoriban, 1931-ben hívták meg Török Sophie-t a Balassa Bálint Társaság rendes tagjainak a sorába. Erről a költőnő dátum nélküli – alábbi szövegű válaszlevele tanúskodik:

„Tekintetes Elnökség

Hálásan köszönöm a nagyérdemű Társaság tagjai közé történt megtisztelő beválasztásomat. Örömmel vállalom, hogy szerény munkásságomat a Társaság szolgálatába állítsam, s igyekszem annak hasznos tagjává válni.

Maradok a tekintetes Elnökségnek
kiváló tisztelettel
Török Sophie⁷⁷

A Balassa Társasághoz egyre szorosabban kötődő Babits 1932-ben másodszer jelentkezett Esztergomot bemutató írással. Ekkor a Pesti Naplóban „Esztergomi séta” címmel ekként mutatta be Esztergomot:

„Vendégeim vannak, s azoknak próbálom megmutatni Esztergomot. Ilyenkor mindig újra fölfedezem ezt a várost magamnak is.”

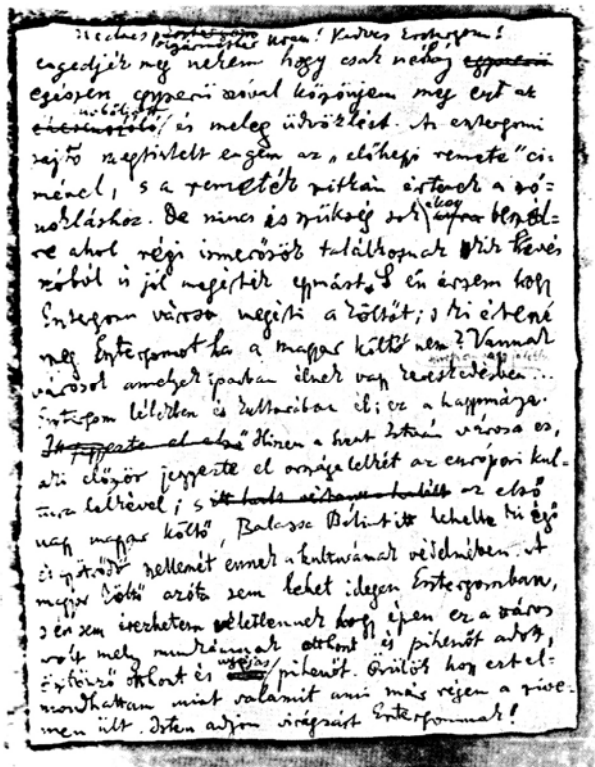
Esztergomot városképe alapján itáliai hangulatú és szellemiségű városként mutatja be: „olyan érzésem van, mint mikor kis olasz városokat jártam, (...) Még a sekrestyések és a ciceronék sem hiányoznak teljesen, akik ugyan inkább X. Y. „méltóságos urat” emlegetik, mint Filippó Lippit. De Filippó Lippi is van, nem is utolsórangú és Pisannello, és egy kis Memling, és a többi.” A következő mondat arra vall, hogy megérezett valamit abból, ami talán ma is jellemzi a várost lelkületét: „Általában Esztergom, mint műváros tagadhatatlanul nagyzózó jellegű: méretre és drágaságra büszke. (...) Fantáziám felforr, elvesztem a felelősségérzetet, s egy magyar Firenze képe alakul ki bennem; még most is ezt a képet látom magam előtt, ahogy itt ülök, hegyi lakomban és letekintek a tájra, mely a veranda üvegkockáin át friss színekkel mosolyog föl, mint egy rajzhálós karton...”⁷⁸

A város és a Balassa Bálint Társaság két évvel később a költőt letelepülésének tizedik évfordulója alkalmából gazdag programú ünnepi esttel köszöntötte. Ekkor, 1934. augusztus 17-én, a Fürdő Szállóban tartotta meg székfoglalóját „Költészet és valóság” címmel Török Sophie.⁹ A Fürdő Szálló nagyközönségét, a betegségéből felépült költőt és feleségét, továbbá Rozsnyainé Simonffy Margit (Margot) előadóművésznőt, Medgyasszay Vilmát, a jeles színésznőt, Horváth Henrik művészettörténészt, Rédey Tivadar, könyvtárost, színház és irodalomtörténészt, Rozsnyay György tervező építész, és Gellért Oszkár költő, újságíró, szerkesztőt Glatz Gyula polgármester köszöntötte. Ezt követően Rédey Tivadar és Török Sophie Babits Mihály költészetét méltatta. Az élő irodalom órát Simonffy Margit Babits „Verses napló”-jából kiemelt részletekkel, a „Holt próféta a hegyen” és „Ádáz kutyám” verseivel, Medgyasszay Vilma pedig Babitsdalokkal színezte. Horváth Henrik, Babits Mihály németre fordított verseiből adott elő. Maga a költő mondta el „Mint különös hírmondó” című költeményét. A hangulatot az Esztergomban közismert Kürschner Lili zongorajátéka tette kellemesebbé.

Az est zárásaként Babits a következő rövid beszéddel köszönt el hallgatóitól (Esztergom közönségéhez).

„Kedves Polgármester Uram! Kedves Esztergom!

Engedjék meg nekem hogy csak néhány egészen egyszerű szóval köszönjem meg ezt a szívöbljött és meleg üdvözlést. Az esztergomi sajtó

Babits Mihály: Esztergom közönségéhez. In.: Babits és Esztergom. (Válogatta és összeállította: Téglás János és Bodri Ferenc.) Esztergom, 1983. (Esztergom Városi Tanács V.B. Művelődési Osztálya), 51. p.

megtisztelt engem az „előhegyi remete” címével, s a remeték ritkán értenek a szónokláshoz. De nincs is szükség sok ékes beszédre, ahol régi ismerősök találkoznak kik kevés szóból is megértik egymást. S én érzem hogy Esztergom város megérti a költőt; s ki értené meg Esztergomot ha a magyar költő nem? Vannak városok amelyek iparban élnek vagy kereskedésben, sportban vagy játékban (...)

Ebéd után a vendégekkel az esztergomi Babits-ház kertjében. Balról jobbra: Babits Mihály, R. Simonffy Margot, Rozsnyai György, előtte Babits Ildikó, mellette Rédey Tivadar, Medgyasszay Vilma, Horváth Henrik. Országos Széchényi Könyvtár kéziratára. Fond 172/46/18. A kép 1934. augusztus 18-án készült. In.: ...Külön tér... Külön idő. Babits Mihály fényképei (Ikonográfia). Összeáll.: W. Somogyi Ágnes. Előszó: Keresztury Dezső. Budapest, 1983, Népművelési Propaganda Iroda, 306. kép, 320. p.

*Esztergom lélekben és kulturában él; ez a hagyomány. Hiszen a Szent István városa ez, aki először jegyezte el országa lelkét az európai kultúra lelkével; s az első nagy magyar költő, Balassa Bálint itt lehelte ki égő és gyötrődő szellemét ennek a kultúrának védelmében. A magyar költő azóta sem lehet idegen Esztergomban, s én sem érezhetem véletlennek hogy épen ez a város volt mely munkámnak otthont és pihenőt adott, ösztönző otthont és nyájas pihenőt. Örülök hogy ezt elmondhattam mint valamit ami már régen a szívemen ült. Isten adjon virágzást Esztergomnak!*¹⁰

Másnap, augusztus 18-án a vendégekkel együtt megnézték a Szent Imre elemi iskolában (ma Petőfi Sándor Általános Iskola) azt a Nagyboldogasszony-heti képzőművészeti kiállítást, amelyen külön csoportot képeztek a Balassa Bálint Társaság tagjainak alkotásai. A program az ebédet követően: Babits és Török Sophie vendégeikkel az előhegyi ház kertjében töltötték a délutánt.

Az Esztergomot Babits révén is megkedvelő Vajda János Társaság, elfogadva Lepold Antal és Kárpáti Aurél meghívását, 1935 nyarán a Fürdő Szállóban tartotta soron következő vándorgyűlését. Ezen, a Budapestről és Kolozsvárról érkezett vendégek között, ott volt az ünnepezt Babits Mihály és többek között Kárpáti Aurél, Kosztolányi Dezső, Laczkó Géza, Pünkösti Andor, Szabó Lőrinc, Andersen Felicia és Török Sophie is.¹¹

Andersen Felicia egy-egy Balassi- és Vajda-, valamint két Ady verssel, Török Sophie, és Szabó Lőrinc saját költeményeinek előadásával emelte az est fényét. Őket Laczkó Géza követte „Caesar halála” címmel tartott előadásával. A vándorgyűlés programját Kosztolányi és Babits Mihály zárta új versei felolvasásával.

Az 1938. évi kettős szentévre készülő város ismét Babits-estre készült. Ez azonban sajnos, Babits elhatalmasodó betegsége miatt elmaradt. A szándékot nagyra becsülő költő azzal fejezte ki városa iránti tiszteletét, hogy a Pesti Naplóban, megjelentette Szent István városa című írását.

Ennek már az indítása is bizonyossága a költő és a városa bensőséges kapcsolatának. „A kép amit gyerekfejjel alkottam magamnak Esztergomról, egy Benczúr-festmény színeiből szövődött. (...) Később Arany János [Csanád című befejezetlen –B. I.] verse került a kezembe, a töredék hősköltemény, melynek színhelye Esztergom; kép és vers nem hazudtolták meg egymást:

*Ül Isztragonban István szent király,
Pap és parasztúr mind körötte áll;
Fején az ékes ujdon korona,
Vállán palástnak himzett bársonya ...”*

Megismerteti az olvasót Szent István városának értékeivel, a Mátyás-kálváriával, a gobelinnel, a porcelánokkal és mindennel, ami fontos. Majd így folytatja: „A sekrestye kincstárában viszontláttam a Benczúr-kép püspökeinek ornátusait. Ezek igazán gyönyörűek; s még gyönyörűbb például a »Mátyás-kálvária«, ez a mesébe való

ötvozmű, talán Pollajuolo alkotása, esetleg részben régi magyar munka. Vezetőm azonban nem művészi szépségekről beszélt, hanem arról, hány drágakő van benne. Méretek és drágaságok tobzódása volt ez; s még folytatódott a Palota termeiben, (...) Egy fejedelmi s pazarkodó »művárosban« jártam; szinte jólesett később fölfedeznem mellette a másik Esztergomot, a szegény és meghitt kisvárost.

A két Esztergom alig ismeri egymást, noha térkép szerint szorosan összenőttek. Közvetlen a Várhegy mögött egy másik dombocská áll, éléről szép régi parasztkálvária néz farkasszemet a bazilikával (...) Sokszor eltűnődtem, mit szerettek Esztergomon? Nyilván a Benczúr-pompát, az ősvadont és a szelíd szegénységet együtt (...) Igen, minden van Esztergomban, pompa és szegénység, szent csillogás és otthonos magyarság, a magyar élet egész keresztmetszete. (...) Esztergom, mint egy nagy temető, a föld alatt őrizte igazi kincseit, s ékes sírköveket emelt fölébök. Különös véletlen folytán éppen Szent István évére ismét láthatóvá lett valami ebből az elmerült múltból. (...) Lelkes és kitűnő szakemberek kiásták Szent István eltemetett palotáját a sárból! (...) Esztergom, mielőtt véghely lett volna, székváros volt, és kultúránk góca. Sőt még Magyarországnál is többről beszélnek ezek a rétegek! Az európai kereszténység lelkeről beszélnek, melynek a magyar lélek előbb áhítatos kis inasa, később már tökéletes munkatársa (...) A magyar míves együtt dolgozott a III. Béla francia építészeivel s Vitéz János olasz festőivel. A pompa, melyet nemzedékeken át fölrétegeződött alkotásuk romjai megsejtetnek, talán nem egészen ugyanaz, mint amit valaha, a Benczúr-kép nyomán, elképzelttem. A szellem azonban, mely belőle árad, pontosan az a szellem, aminek Szent István nyitott kaput ebbe az országba. Az európai kultúra és keresztény egység szelleme.¹²

A költő elhatalmasodó betegsége okán lassan lezárult Babits esztergomi közszerepléseinek sora. A kapcsolat azonban, ha lehet, még bensőségesebbé vált. A beteg Babitsot körülvette és ahol, amiben tudta, gyámolította a város.

A Balassa Bálint Társaság és a város, a költő 1941. augusztus 4. bekövetkezett halála után hűen ápolta és őrizte, ápolja és őrzi emlékét annak, aki jólélekkel kérte a Mennyei urat: „Isten adjon virágzást Esztergomnak!”

A poeta doctus szellemi hagyatékának ápolása Esztergom polgárainak örökkön fennmaradó, másra át nem ruházható szent kötelessége. Esztergom mai polgáraiként bízunk abban, hogy Babits Mihály, az égi Parnasszus lakójaként is meghallja a Balassa Társaság elnökének és főtítkárának 1928-ban megfogalmazott, és most általunk is megismételt kérését, mely szerint: Midőn a közelgő ünnepekre legőszintébb jókívánatainkat küldjük, kérjük Nagyságodat, hogy Társaságunkat nagybecsű érdeklődésében és jóindulatában továbbra is megtartani kegyeskedjék.

Jegyzetek

¹ Bárdos Istvánnak a 2008. évi Babits Mihály Emlék-év záró rendezvényén egyben a Balassa Bálint Társaság díszközgyűlésén 2008. december 9-én elhangzott előadásának írásos változata. Helyszín: Bottyán János Szakközépiskola (az egykori Bencés Gimnázium díszterme)

² Markos (1896-ig Matkovich) Gyula (Nagykanizsa, Zala vm., 1861. júl. 16. – Bp.?, 1944. máj. 22. k.): pap, országgyűlési képviselő, szerkesztő. – Nagykanizsán érettségizett, a teológiát Veszprémben végezte. Művei: Az Úr szava. (Vagyis a paradicsomi kinyilatkoztatás nyelve) 1918. stb. In.: Magyar Katolikus Lexikon, Markos szócikk.

³ Jaschik Álmos festő- és grafikusművész, iparművész, művészeti író, pedagógus (Bártfa, 1885. január 5. – Budapest, 1950. szeptember 12.) 1924–1932 között szoros baráti kapcsolatot ápolt Einczinger Ferencel és baráti körével. Az 1924–1932 közötti években több nyáron Esztergomban táborozott növendékeivel.

⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Komárom Esztergom Megyei Levéltára, (továbbiakban MNL K-E m Levéltára) Balassa Bálint Társaság anyaga. Lepold Antal elnök és Homor Imre főtítkár megköszöni Babits Mihálynak székfoglaló előadását.

⁵ MNL K-E m Levéltára, Balassa Bálint Társaság anyaga. Babits Mihály levele a Balassa Bálint Társasághoz. Esztergom, 1931. március 8.

⁶ Babits Mihály levele Esztergom városához. Esztergom és Vidéke, 1931. március 12.

⁷ Bárdos István: Az Esztergomi Balassa Bálint Társaság működése 1926–1948. In.: Az Esztergomi Balassa Bálint Társaság története. Esztergom Évlapjai Balassa jubileumi kötete. Szerk.: Leel-Össy Loránt – Bárdos István. Esztergom, 2005, 24. p.

⁸ Babits Mihály: Esztergomi séta. Pesti Napló, 1932. augusztus 14.

⁹ Török Sophie: Költészet és valóság. Nyugat, 1933. 13–14. Török Sophie: Költészet és valóság (Utószó) In.: Babits Mihály: Keresztül-kasul az életemen. Budapest, 1939, Nyugat Kiadó és Irodalmi R. T. kiadása, 46–50. pp.

¹⁰ Babits Mihály: Esztergom közönségéhez. In.: Babits és Esztergom. (Válogatta és összeállította: Bodri Ferenc és Téglás János). Esztergom, 1983, (Esztergom városi Tanács V.B. Művelődési Osztálya, 40–41. p. Fotó facsimile uo. 51. p.

¹¹ Az est programja és az ott készült kép Bárdos István: Irodalmi élet Esztergomban (1919–1945) című tanulmányban jelent meg (Esztergom és Vidéke, 2018/2. 32–38.). A jelenlévők koszorúját bemutató fénykép a lapszám 34. oldalán található. Az ott olvasható képaláírást újabb kutatási eredmények révén sikerült pontosítani és véglegesíteni. Ennek megfelelően a képen a következők szerepelnek (balról jobbra): *Ülő sor*: Andersen Felicia, Török Sophie, Babits Mihály, Simonffy Margot, Lepold Antal, Kosztolányi Dezsőné Harnos Ilona, Platz Rudolf, Einczinger Ferenc. *Álló sor*: Homor Imre, Szabó Lőrinc, Kárpáti Aurél, Laczkó Géza, Szabó Lőrincné, Kosztolányi Dezső, dr. Rédey Tivadar, Platz Rudolfné Hermann Magda, vitéz Holló Kornél, Obermüller Ferenc. Fotó: Sziklay (Esztergom) Országos Széchényi Könyvtár / Kézirattár: Fond III./2260/28.

¹² Babits Mihály: Szent István városa. Pesti Napló, 1938. szeptember 4.

Versmelléletek Babits Mihálytól

Mint különös hírmondó

Mint különös hírmondó, ki nem tud semmi ujságot mert nyáron át messze a hegytetején ült s ha este kigyultak a város lámpái alatta, nem látta őket sem nagyobbak, sem közelebbnek a csillagoknál

s ha berregést hallott, találgatta: autó? vagy repülőgép? vagy motor a síma Dunán? s ha szórt dobogásokat hallott
tompán a völgyekben maradozva, gondolhatta, házat vernek lenn kőművesek, vagy a rossz szomszéd a folyón túl

gépfegyvert próbál – oly mindegy volt neki! tudta, balga az emberi faj, nem nyughat, elrontja a jót is, százakon át épít, s egy gyermeki civakodásért újra ledönt mindent; sürgősebb néki keserves

jussa a bandáknak, mint hogy kiviruljon a föld és a konok isteneket vakítva lobogjon az égig szellem és szerelem – jól tudta ezt a hegyi hírnök s elbűt, messze a hírektől; de ha megjön a fűtűs,

korbácsos korhely, a szél, s ha kegyetlen a távolodó nap kéjes mosollyal nézi, hogy sápadnak érte öngyilkos bánatban elhagyott szeretői, a lombok és ingnak, mint beteg táncoslány aki holtan hull ki a táncból:

akkor a hírnök föláll, veszi botját, s megindul a népes völgyek felé mint akit nagy hír kerget le hegyéről és ha kérdik a hírt, nem bír mást mondani: ősz van! nagy hírként kiáltja amit mindenki tud: ősz van!

úgy vagyok én is, nagy hír tudója: s mint bércet annál több forrás feszíti, mennél több hó ül fején, öreg szívem úgy feszül a szavaktól; pedig mi hírt hozok én? mit bánom a híreket én? forrong a világ, napok állnak

versenyt az évekkel, évek a századokkal, az örült népek nyugtalanok: mit számít? én csak az őszre nézek, az őszet érzem, mint bölcs növények és jámbor állatok, érzem, a föld hogy fordul az égnek aléltabb

tájaira, s lankad lélekzete, mint szeretőké – óh szent Ritmus, örök szerelem nagy ritmusa, évek ritmusa, Isten versének ritmusa – mily kicsi minden emberi történés! a tél puha lépteit hallom,

jó a fehér tigris, majd elnyújtózik a tájon, csattogatja fogát, harap, aztán fölszedi lomha tagjait s megy, hulló szórétől foltos a rétség, megy s eltűnik az új tavasz illatos dzsungelében.

Holt próféta a hegyen

Nyájás magasságban csüng a dombtetőn a ház, de én mordan ülök benne, mint Jeremiás.

Hozza postámat a posta. Ujság és levél mintha mind olyanról szólna, aki rég nem él.

Hol a sok *netán* és *hátha*? Meghalt a jelen, s ami hír fülembé ér, mind csak történelem.

Elsülyedt a világ és nem maradt élve más: dombon ül s fejet csóvál a mord Jeremiás.

Eltűntek és elsülyedtek, s talán így a jobb: míg itt voltak, kínzóbb volt hogy egyedül vagyok.

Hozza postámat a posta: mennyi hír, divat! Engem nem visznek magukkal, föl nem oldanak.

Mindegy! a világ süllyed vagy én lettem halott: akként élek mint akik már Változatlanok. S mordan nézem hogy köröttem a vak élet hal, mint egy holt próféta kit már senki úgyse hall.

Mint a nyiltszemü halottak kiket régidőn barbár törzsük künnhagyott a nyájás dombtetőn.

Hozza postámat a posta: mennyi rossz madár! Be jó hogy csőrük csapása egy cseppet se fáj!

Ádáz kutyám

Ádáz kutyám, itt heversz mellettem. Amióta a gazdád én lettem, ez a hely a legjobb hely tenéked: nem érhet itt semmi baj se téged. Rajtam csügg a szemed, hív imádás együgyű szálán csügg, boldog Ádáz.

Mert boldog ki jámborul heverhet valami nagy, jó hatalom mellett. S te jámbor vagy, bár olykor asszonykád bosszújára megrablod a konyhát s csirkét hajszolsz vadul a salátás ágyakon át: jámbor, noha - Ádáz.

Elcsavarogsz néha messze innen, el is tévedsz kóbor hegyeinkben; avagy titkos kalandjaid vannak. Ág tép, gondosz ebek rád rohannak, zápor is lep, szőröd-bőröd átáz: ázva, tépve jössz vissza, kis Ádáz.

Visszajössz, mert ugyan hova mennél? Hol lehetne egyéb helyed ennél? Szimatokból ezer láthatatlan ösvény vezet téged mindenholonnan hívebben, mint bennünket a látás: minden ösvény *ide* vezet, Ádáz!

Tudod, hogy itt valaki hatalmas gondol veled, büntet és irgalmaz, gyötör olykor, simogat vagy játszik, hol apádnak, hol kínzódnak látszik: de te bízol benne. Bölcs belátás, bízni abban, kit nem értünk, Ádáz.

Óh, bár ahogy te pihensz lábamnál, bizalommal tudnék én is Annál megpihenni, aki *velem* játszik, hol apámnak, hol kínzómnak látszik, égi gazda, bosszú, megbocsátás, s úgy nem értem, mint te engem, Ádáz!